

POLITICA ROMÂNESCĂ ȘI DIASPORA

INTERVIU CU ADRIAN SEVERIN

Stimate domnule Severin, ați fost Ministru al Reformei între anii 1990-1991 și Ministru al Afacerilor Externe între anii 1996-1997. Între anii 2000 și 2002 ați fost Președintele Adunării Parlamentare a [OSCE \(Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa\)](#). Din 2005 deveniți europarlamentar, activitate din care va retrageți în acest an.

Cartea dumneavoastră, „*Lacrimile dimineții*”, apărută în 1995, rămâne o radiografie lucidă a unor vremuri marcate de confuzie, entuziasm, manipulare, experiment, reformă, dar mai ales schimbare.

Am avut plăcerea de a interacționa cu dumneavoastră pe [Grupul Prospectiv](#) pe teme de geo-strategie. Disponibilitatea dumneavoastră pentru dialog m-a încurajat să vă propun acest interviu; experiența dumneavoastră în politica

externă a României m-a făcut să îmi propun mai mult de la acest dialog, respectiv o recuperare istorică a modului în care autoritățile statului au interacționat cu diaspora.

Cunoscându-vă experiența și lejeritatea cu care transformați apelul la memorie în analize lucide, anticipez un dialog extins și deosebit de interesant. Vă propun să începem.

PARTEA I. ROMÂNIA ȘI DIASPORA SA ÎN PERIOADA COMUNISTĂ ȘI LA ÎNCEPUTUL ANILOR '90

Alexandru Cosmin Codreanu (A.C.C.): *În perioada anterioară anului 1989 relațiile României cu diaspora erau caracterizate prin ostilitate. Românii care voiau să emigreze erau tratați ca niște trădători și supuși unor mari umilințe ca să nu mai vorbim despre deposedarea lor de proprietățile pe care le dețineau în țară. Cei care aveau prieteni sau rude în diasporă trebuiau să țină cât mai în ascuns aceste lucruri. Altfel aveau de suferit o serie întreagă de persecuții, mergând până la pierderea locului de muncă. Ce ne puteți spune despre acea perioadă? Ați avut experiențe legate de politica românească a timpului față de diasporă?*

Adrian Severin (A.S.): Relațiile românilor din țară cu diaspora românească în anii regimului comunist erau exact așa cum le-ați descris. Nu era de loc ușor să ai rude sau prieteni printre românii care aleseseră să trăiască în afara României, indiferent dacă aceștia se stabiliseră acolo înainte de instaurarea comunismului și închiderea frontierelor sau după aceea. Societatea comunistă era prin definiție una închisă și controlată.

Ea nu admitea ieșiri din rând sau opțiuni în afara frontierelor ei politice. Aceasta venea într-o totală contradicție cu educația mea familială în condițiile în care eu proveneam dintr-o familie de refugiați din teritoriile românești ocupate de URSS. Chiar dacă ei își căutaseră scăparea în propria țară, această experiență a exercitării dreptului de a te deplasa în lume în căutarea unei vieți mai decente ori pentru a-ți păstra libertatea era mult apreciată. În plus, ca în toate mediile de refugiați, și în casa părinților și bunicilor mei, cu care locuiam împreună, se adunau frecvent oameni de naționalități diferite care ajunseseră în România goniți de amenințările și persecuțiile din țările lor de origine și care mie ca și copil îmi transmiteau subliminal mentalitățile și trăirile diasporei cu combinația lor, aproape mereu tragică, de speranță și de dor, de optimism și tristețe, de entuziasm și dezamăgire.

Pornind de aici am fost eu însumi traumatizat de manifestările de ură programată și organizată îndreptate atât împotriva celor care părăsiseră țara cât și mai ales a aceluia care doreau să o părăsească. Aceasta m-a făcut să am o primă dispută deschisă pe această temă cu liderii Centrului Universitar studentesc în chiar primele zile ale facultății. Pe atunci, era în 1974, eu credeam că dezbaterile de idei și discuțiile în mediile studentești se bucură de un grad suficient de libertate pentru a nu-ți putea scuza lașitatea tăcerii în legătură cu subiecte sensibile.

Așa se face că am reacționat la discursul unuia dintre conducătorii asociațiilor studentești care vesteja dorința unor studenți de a emigra și recomanda o atitudine de maximă duritate față de ei. Am spus atunci că nici eu nu cred că emigrarea este o soluție, întrucât, în ciuda dificultăților, este preferabil să rămânem în țară spre a ne clădi viitorul aici dar că, pe de altă parte, expunându-ne cu claritate opiniile divergente, trebuie să avem respect față de opțiunile celor care vor să plece. Am adăugat că trebuie să facem în așa fel încât cei care emigrează să aibă cele mai frumoase amintiri despre țara lor de obârșie, ceea ce îi va face să fie ambasadorii ei entuziaști în locurile unde se vor așeza. Nu am primit vreo sancțiune oficială pentru această erezie, dar am fost imediat denunțat ca infectat de microbul mentalităților iluministe care – nu-i așa? – într-o societate revoluționară sunt depășite. Peste mai mulți ani, după 1989, m-am întâlnit cu cel care mă criticase cel mai sever atunci și care, din câte știu, nu ezitase să informeze forurile îndreptățite în legătură cu deviaționismul meu. În acel moment eu eram ministru iar el venise să îmi ceară un ajutor (pe care i l-am și dat). La întrebarea mea legată de familie mi-a răspuns cu mândrie că fiul său, un student eminent, tocmai primise cetățenia canadiană. L-am felicitat și nu l-am mai întrebat cum este cu trădarea de țară a emigranților.

În timpul facultății, ca vicepreședinte pentru probleme culturale al Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din Universitatea București, a trebuit să iau contact cu diverse situații delicate legate de cei care voiau să emigreze. Nu era vorba numai de studenți, ci și de cadre didactice tinere sau tineri din personalul administrativ. Pentru studenți era mai ușor întrucât pe vremea aceea nu se practica exmatricularea din școală. Prin urmare ei își continuau studiile liniștiți, iar de restul nu le păsa. Greu era, însă, pentru salariați. De regulă acestora li se desfăcea contractul de muncă înainte de a putea pleca efectiv și astfel uneori rămâneau fără mijloace de trai pe durate îndelungate. În aceste condiții se apela la diferite tertipuri pentru a-i proteja. Eram fericiți când reușeam; și, de regulă, reușeam. Nu cred că făceam un act de eroism, ci unul de minimă decență. După 1989 a venit la mine un cunoscut istoric, adesea prezent astăzi în mass media, care mi-a mulțumit în numele mamei lui întrucât, spunea el reluându-i relatările, am făcut nu știu ce și am salvat-o de la licențiere astfel încât a putut să se întrețină până la plecare. Omul era emoționat. Mișcat am fost și eu. Nu îmi mai aminteam exact episodul, dar mama lui trebuia să îl fi reținut mai bine.

Experiențe similare am avut și la primul meu loc de muncă, Institutul Român de Consulting – Romconsult. Întrucât acesta era o întreprindere de comerț exterior, tratamentul rezervat celor care voiau să emigreze sau celor care aveau rude sau prieteni în diaspora era de o severitate absolută. Fiind jurist eram și secretar al Biroului de conducere al Institutului, așa numitul Birou al Consiliului Oamenilor Muncii - un fel de consiliu de administrație în societățile comerciale de astăzi. În această calitate am eliberat mai multe procese verbale consemnând dezbateri de înfierare publică și adoptare de măsuri sancționatorii politice și administrative care nu avuseseră loc în realitate. Oamenii le luau și pe baza lor își puteau completa dosarul de emigrare fără să mai treacă prin trauma ședințelor de blamare publică. O traumă, de altfel, și pentru cei obligați să critice sau să asiste la acele josnice „demascări”. Am comis un fals, este adevărat, dar din asta nimeni nu a pierdut cu adevărat nimic. Dimpotrivă. Și oricum, sancționarea faptei mele s-a prescris.

Probleme existau și în afara serviciului. Astfel, o prietenă din copilărie a soției mele, emigrată în Germania cu ceva timp înainte, decisese să își facă nunta cu soțul ei german în România. A fost o adevărată problemă de conștiință dacă să mergem la nuntă sau nu. Am stabilit că trebuie mers cu orice riscuri întrucât altfel ar fi însemnat să capitulăm în fața unei politici samavolnice. La fel s-a pus problema cu un prieten și coleg de-al meu, dat afară din servici întrucât un văr îi rămăsese în străinătate. Puteam, oare, continua liniștit relațiile de familie cu el? Le-am continuat, dar ne știam observați și dezaprobați. Ori cel puțin așa credeam că este.

După 1986 am lucrat ca lector universitar, titular al disciplinei de comerț internațional, la Institutul B (care includea și Facultatea de Comerț Exterior, transferată de la ASE) al Academiei de Studii Social-Politice, cunoscută mai bine sub numele de Academia „Ștefan Gheorghiu”. Eram cadru didactic universitar, iar nu instructor așa cum scriu „amicii” de pe Wikipedia. Contrar a ceea ce se crede de obicei, atmosfera de acolo era infinit mai deschisă, mai universitară și mai tolerantă decât în celelalte instituții de învățământ superior. Acolo nu îmi amintesc de întâmplări legate de cei care voiau să emigreze sau de relațiile concrete ale unor persoane cu diaspora. Știu, însă, că mulți profesori aveau și întrețineau aproape la vedere asemenea relații. Dincolo de aceasta, problema era dezbătută destul de deschis, iar ostilitatea regimului față de românii din afara frontierelor era criticată aproape pe față. Lucrul este explicabil întrucât la acea Academie se concentrase o parte a elitei intelectuale create de sau în cadrul sistemului comunist. Or, revoluțiile nu se pregătesc de talpa țării – aceasta doar moare pe baricade – ci de elite și mai exact de elitele sistemului de răsturnat, întrucât ele înțeleg cel mai bine când și de ce sistemul nu mai poate supraviețui, precum și felul în care trebuie el schimbat.

A.C.C.: *În primele zile după evenimentele din decembrie 1989 ați fost cooptat în echipa Frontului Salvării Naționale (FSN). Pe lângă principala dumneavoastră activitate din acele zile, anume dezvoltarea și implementarea unei terapii de șoc reformatoare, ați redactat și o declarație către diasporă, o invitație de a se implica în reconstrucția României democratice. Ne puteți spune vă rog mai multe despre acest subiect? Au rezonat colegii dumneavoastră cu această inițiativă? Ați avut ceva ecouri generate de acest apel de la membrii diasporei?*

A.S.: În primele zile ale anului 1990 s-a format o echipă de experți pe probleme de politică externă, și nu numai, care să funcționeze pe lângă și în serviciul puterii provizorii de atunci, care era Consiliul FSN. Au fost chemați tineri cu o deja câștigată reputație de expertiză profesională din diferite instituții, eu fiind recomandat de colegii de la Asociația de Drept Internațional și Relații Internaționale, unde eram secretar

al secției de drept. Am intrat și eu, deci, în acea echipă. În această calitate, printre primele inițiative luate chiar în ianuarie 1990, a fost redactarea unei Declarații a FSN adresate românilor din diasporă. Ideea avea mai multe fațete. Pe de o parte, căderea dictaturii care îi separase forțat pe românii din țară de românii din afara țării, trebuia să fie prilejul unei adevărate reunificări a românilor de pretutindeni „în cuget și simțiri”. Acesta era un lucru cu atât mai necesar cu cât mulți români din diasporă mai purtau cicatricile relelor tratamente aplicate de compatrioții lor la plecarea din țară, în timp ce românii din țară se temeau că „după ce mâncaseră salam cu soia în Iadul comunist” ar fi putut fi dați la o parte de românii din diasporă care „mâncaseră caviar în Raiul capitalist”. Pe de altă parte, mă gândeam că în procesul de tranziție de la dictatură la democrație, de la o societate închisă și controlată la una deschisă și liberă, precum și de la economia de comandă la economia de piață, expertiza și experiența românilor care de ani buni trăiau și munceau în lumea democrațiilor euro-atlantice ne erau necesare. Tot așa cum necesare erau și contactele politice occidentale ale acestora sau capacitățile lor investiționale. Economia românească la acea dată nu era subcapitalizată, așa cum s-a spus, ci supracapitalizată dar, dezvoltată potrivit unor concepții autarhice pe baze voluntariste indiferente la mesajul pieței, ea era blocată lipsindu-i lichiditățile. Know-how-ul românilor din diasporă, ca și disponibilitățile lor financiare trebuiau, ca atare, mobilizate în țară. Iată de ce documentul la care mă gândeam și pe care l-am și redactat era nu doar o simplă declarație, ci baza unui adevărat program politic. Acestea sunt tot atâtea motive pentru care uimirea mea a fost maximă văzând că ideea este primită cu răceală pentru ca apoi să fie total îngropată pe undeva în haosul decizional caracteristic pentru guvernarea provizorie a acelor zile. Toate eforturile mele de a o acredita și a o face să zboare au fost lipsite de rezultat. În cele din urmă, la câteva luni după ce trimisesem către cabinetul Președintelui CFSN, dl. Ion Iliescu, textul declarației amintite, l-am descoperit în josul ultimei pagini a ziarului Adevărul, într-o coloană cu tot felul de mini-articole, fără un titlu adecvat și fără a fi fost însușit de cineva, deci nesemnăt. Nu știu cum ajunsese acolo, nici cine și de ce îl trimisese. Cert este că ideea respectivă a murit înainte de a se fi născut cu adevărat. Mă gândesc că explicația ar putea sta în reticența conducătorilor FSN ai momentului, „emanați” de revoluție, după cum își spuneau chiar ei, sau care „confiscaseră” revoluția, după cum le spuneau adversarii, față de concurența românilor din diasporă, aureolați nu atât de performanțe personale superioare, cât de legitimitatea politică a unora care întorseseră spatele vechiului regim comunist. Mai exista și teama că printre cei din urmă se puteau strecura foarte bine și agenți ai unor interese străine. Indiferent de explicație, cred, însă, că a fost o ocazie ratată. A trebuit așteptat apoi până în 1997 când, după alegerea Președintelui Emil Constantinescu, în contextul politicii de reconciliere națională lansată de noi atunci, s-au făcut pași semnificativi către „renaționalizarea” sau „renaturalizarea” diasporei, pentru reintegrarea ei organică în mediul românesc. Era, însă, prea târziu. Elanul și entuziasmul inițial erau pierdute, iar sentimentului fraternității îi luase locul o neîncredere, de altfel reciprocă, profundă și răutăcioasă.

PARTEA A II-A. ROMÂNIA ȘI BASARABIA DUPĂ PACTUL RIBBENTROP-MOLOTOV

Alexandru Cosmin Codreanu (A.C.C.): *Odată cu Gheorghe Gheorghiu Dej, România își manifestă tot mai vocal independența față de sfera de influență a Moscovei. Pe acest fond de recuperare a identității naționale aveți ceva cunoștințe de strângerea legăturilor dintre București și Chișinău înainte de 1989?*

Adrian Severin (A.S.): Nu sunt în măsură să vă dau un răspuns concludent la această întrebare. Înainte de 1989 nu făceam parte din acele cercuri de putere unde se puteau lua asemenea inițiative sau unde circulau asemenea informații. Doar din auzite știu că la un moment dat Nicolae Ceaușescu încercase să stabilească unele legături directe între Chișinău și București, și că aceasta trezise reacții negative la Moscova.

Ceea ce pot spune din proprie experiență este, însă, că în perioada studenției mele, respectiv între anii 1974-1978, regimul comunist român desfășura o activitate intensă și sistematică în rândul elitei studențești (s-ar putea spune în rândul elitei politice studențești) prin care problema Basarabiei și Bucovinei de Nord era analizată pe toate fațetele în termenii adevărului istoric și din perspectivă revizionist-iredentist-unionistă. Este vorba despre revizuirea frontierelor estice impuse României prin Tratatul de Pace de la Paris din 1946, la finele celui de al doilea război mondial, și de iredentismul românesc vizând recuperarea teritoriilor istorice de la est de Prut și de pe Prutul superior. Aceasta se desfășura în paralel cu combaterea tezelor revizionismului și iredentismului maghiar referitoare la Transilvania.

De-a lungul vacanțelor studențești de vară, la Izvorul Mureșului se organizau tabere de instruire cu liderii studenților de la nivelul grupelor și anilor de studiu până la nivelul Consiliului Național al Uniunii Studenților Comuniști din România. În fiecare vacanță a anilor mei de studenție am fost numit director al taberelor organizate pentru șefii de grupe și de an din întreaga țară. Cu acest prilej primeam conferențieri de la București sau din alte centre universitare, care, cu autorizarea specială a Comitetului Central al PCR, ne vorbeau, printre altele, de istoria României, a Basarabiei și a Bucovinei, despre Pactul Ribentrop-Molotov, despre ultimatul lui Stalin din 1940, despre politica de deromânizare practică de URSS în RSS Moldova, despre obligația românilor de a păstra vie ideea reunificării și a refacerii integrității naționale. În plus, ceea ce era și mai surprinzător, se făcea o critică severă la adresa istoriei comunismului, asociată cu numeroase note de simpatie pro-occidentală.

Vă dați seama că în auditoriu erau nu numai studenți de la facultățile de științe sociale care, eventual, ar fi putut fi mai familiarizați cu asemenea teze, ci și studenți de la facultățile tehnice, de la medicină, arhitectură, arte, etc., pentru majoritatea cărora respectivele informații și abordări erau șocante. Nu pot nega faptul că la finele oricărei dezbateri de acest fel, având ca oaspeți de onoare conferențieri super-informați, super-carismatici și super-îndrăzneți, studențimea prezentă se găsea într-o stare de vibrație aproape paroxistică a sentimentului național. Dacă în acele momente ni s-ar fi cerut să plecăm la război pentru eliberarea Basarabiei am fi făcut-o imediat, fără ezitare și cu tot entuziasmul.

Este limpede că și pe această cale se urmărea crearea unei elite politice tinere care, într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat, să fie în măsură a prelua conducerea țării și, profitând de o eventuală conjunctură favorabilă, să refacă unitatea națională, respectiv România Mare. Am crezut mereu că această elită atent pregătită, uneori dincolo de limitele dorite de conducerea comunistă a timpului, era cea mai bine plasată spre a conduce ieșirea României din comunism și revenirea ei în familia euro-atlantică. Nu a fost să fie așa.

Prea puțini dintre membrii amintitei elite au ajuns în funcții de vârf ale ierarhiei decizionale a statului român după 1989. De ce? Pentru că „sponsorii” și „facilitatorii” externi ai revoluției române din 1989 nu au dorit la conducerea României lideri pro-români, adică lideri naționali autentici. În decembrie 1989 și ianuarie 1990 Occidentul (poate cu excepția Franței) a trimis mesajul că liniștea lăuntrică a României este importantă pentru securitatea continentului și că legitimitatea impunerii ei îi aparține Rusiei sovietice,

URSS. În același moment, în timp ce respingea ideea unei intervenții directe în forță, prin așa numitele „metode specifice”, Moscova împingea spre conducerea României revoluționare pe ruso-filii vechii gărzi, iar nu pe româno-filii celei noi. Fiindu-le cerut inchișitorial să dea socoteală pentru ceea ce făcuseră în ultimii cinci ani, membrii de ultimă generație ai elitei politice comuniste erau îndepărtați de la conducere și uneori chiar trimiși în închisori, în timp ce veteranii KGB-iști și GRU-iști ai PCR erau scoși de la naftalină și glorificați ca dizidenți ai regimului ceușist, iar prin aceasta legitimați ca democrați.

Este aproape un miracol faptul că procesul neo-sovietizării conducerii României în 1989-1990 nu a reușit. Fac parte dintre aceia care au intrat în arena politică în anul 1990 tocmai spre a i se opune. În schimb, elita politică pregătită în chiar sânul regimului comunist pentru a conduce tranziția de la centralismul dogmatic la democrația liberală, a fost destructurată și risipită. Așa se poate înțelege fragilitatea democrației române de azi și calitatea precară a conducerii politice românești post-comuniste.

A.C.C.: *Pe fondul schimbărilor dramatice din Europa de est și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS), entuziasmul unionist de pe ambele maluri ale Prutului crește, românii de pe ambele maluri dorind unirea și revenirea la granițele firești anterioare pactului [Ribbentrop-Molotov](#). Pe 6 mai 1990, între orele 13:00 și 19:00, pentru prima dată după cel de-al Doilea Război Mondial, românii au trecut frontiera cu URSS, în Basarabia, fără pașaport și viză. La eveniment au participat aproximativ 1.200.000 de oameni (sursa: [adevarul.ro](#)).*

Pe 27 august 1991 Republica Moldova este printre primele state ale Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) care își declară independența. La numai câteva ore de la acest eveniment, România devine primul Stat care recunoaște independența Republicii Moldova, MAE al României făcând atunci următoarea declarație:

„Proclamarea unui stat românesc independent pe teritoriile anexate cu forța în urma înțelegerilor secrete stabilite prin Pactul Molotov-Ribbentrop reprezintă un pas decisiv spre înlăturarea pe cale pașnică a consecințelor nefaste ale acestuia, îndreptate împotriva drepturilor și intereselor poporului român”.

Din păcate această declarație de independență nu este continuată de o declarație de unire cu România. Mai mult, în 1994 Parlamentul moldovean decide intrarea Moldovei în [Comunitatea Statelor Independente \(CSI\)](#), acest lucru stârnind pe 14 aprilie 1994 o declarație de protest Camerei Deputaților din România.

„Votul Parlamentului de la Chișinău reconfirmă, în mod regretabil, Pactul criminal [Ribbentrop-Molotov, n.n.] și anulează iresponsabil un drept al națiunii române de a trăi în integritatea spațiului ei istoric și spiritual. (...) Prin poziția geografică, cultură, istorie și tradiții, locul natural al fraților noștri de peste Prut este, fără îndoială, împreună cu noi, în marea familie a națiunilor europene și nicidecum în cadrul unei structuri euro-asiatice”.

A.C.C.: *De a ratat România unirea cu Basarabia? Ce ar fi putut face mai bine autoritățile de la București și de la Chișinău pentru a elimina granița de pe Prut? Ce rol a avut conflictul armat din Transnistria la depărtarea Moldovei de România în 1994?*

A.S.: Mă simt obligat să fac două observații prelabile răspunsului la întrebarea dumneavoastră.

Prima observație se referă la așa-zisul „entuziasm unionist” care ar fi caracterizat populația de pe ambele maluri ale Prutului în 1991. Din păcate nu este și nu a fost așa. Majoritatea cetățenilor din Republica Moldova a fost și rămâne ostilă ori, cel puțin, indiferentă unirii cu România. Podurile de peste Prut din anii 1990 au fost mai mult manifestarea unei elite vocale, dar minoritare. Moldova profundă s-a bucurat de ele numai întrucât simbolizau libertatea, și a văzut în ele calea spre libertate, iar nu calea spre București.

A doua observație, pornește de la afirmația dumneavoastră vizând „revenirea la granițele firești anterioare Pactului Ribentrop-Molotov”. La aceste granițe România revenise deja în 1941. Tocmai de aceea Mareșalul Antonescu le ordonase românilor să treacă Prutul. În acel moment efectele Pactului Ribentrop-Molotov au fost șterse și nimeni nu le-a mai resuscitat. În 1991 se pune problema „revenirii la granițele firești anterioare Tratatului de Pace de la Paris” impus de puterile învingătoare în cel de al Doilea Război Mondial la sfârșitul acestuia. Aceasta este, poate, una din explicațiile faptului că ideea reunificării României cu Republica Moldova nu a trezit același entuziasm în Occidentul euro-atlantic precum auto-determinarea țărilor baltice, a căror includere forțată în URSS nu fusese recunoscută de Occident.

Revenind acum la tema unirii, trebuie spus că aceasta a fost abordată de Moscova, din câte știu eu, în mai multe rânduri.

Prima dată chiar în 1990, în contextul condamnării Pactului Ribentrop-Molotov de către Sovietul Suprem al URSS. Atunci, potrivit informațiilor care au ajuns la mine, oferta a fost declinată de teama ca reîntregirea României la est să nu declanșeze o amputare la vest, acolo unde Ungaria revendica Transilvania. Eu unul am crezut atunci, așa cum cred și acum, că a face asemenea legături este o eroare. Atâta timp cât România Mare s-a autodeterminat și a fost recunoscută ca atare pe baza principiului naționalităților, ea are un titlu la fel de valabil și cu privire la Basarabia și cu privire la Transilvania. A zice că România păstrează Transilvania numai întrucât a cedat Basarabia reprezintă o ineptie cu iz de trădare a interesului național.

Mai târziu, în 1997 oferta de a discuta și rezolva problema moldavă i-ar fi fost făcută dlui. Ion Diaconescu, pe atunci Președinte al Camerei Deputaților, cu ocazia unei vizite a acestuia la Moscova. Cu acel prilej s-a mai precizat că unirea României cu Basarabia presupune abandonarea Transnistriei, respectiv recunoașterea autodeterminării transnistrene. Și această ofertă a fost respinsă sau mai degrabă lăsată fără răspuns, întrucât România se găsea în plină campanie de integrare în NATO și UE, iar unii se temeau că perspectiva unirii ar fi creat complicații integrării euro-atlantice. Se bănuia că avansând ideea refacerii României Mari, Rusia nu urmărea doar obținerea Transnistriei spre a o folosi ca spin în coasta Ucrainei, ci și neutralitatea României. Un avertisment în acest sens fusese lansat cu câțiva ani înainte de doamna Catherine Lalumiere, secretarul general al Consiliului Europei. Or, pentru liderii politici români ai vremii, ca și pentru cancelarul Adenauer în anii 1950, integrarea țării în structurile de apărare și securitate europene și euro-atlantice era o prioritate care prelua față de reunificare. Pe un atare fond mulți bănuiau că inițiativa rusă era, de fapt, o provocare la care dacă ar fi răspuns România ar fi furnizat Occidentului

proba că deschiderea sa internaționalistă declarată către o ordine post-modernă nu era decât masca unui naționalism iredentist obstinat.

În toamna anului 1997 ideea a fost readusă în atenție de către Ministrul de externe rus Evgheni Primakov, în cadrul unei întâlniri avute cu mine, în calitate de Vice-prim Ministru și Ministru de externe român, la New York, în marja sesiunii anuale a Adunării Generale a ONU. În acel moment noi lansasem deja doctrina reunirii românilor și a teritoriilor istorice locuite de ei în cadrul unui singur stat numit...Uniunea Europeană. Reiterând această poziție de principiu, i-am propus omologului meu rus să adoptăm două agende: una cu probleme curente și alta cu probleme controversate ținând de trecutul istoric. În susținerea acestei idei am argumentat că, deși, de principiu, istoria trebuie lăsată istoricilor, povara ei apasă uneori asupra încrederii indispensabile pentru a ajunge la înțelegeri necesare prezentului. De aceea, abordarea corectă a trecutului și vindecarea rănilor lui apar necesare spre a pune baze trainice cooperării prezente. Am convenit atunci să ne întâlnim în primăvara anului 1998 la Moscova spre a alcătui această a doua agendă și a fixa cadrul discutării ei. Întâlnirea nu a mai avut loc întrucât în decembrie 1997 am fost nevoit să demisionez. Cred că atunci s-a pierdut o mare șansă pentru reunificarea națională.

Prin prisma celor menționate anterior putem conchide că secesionismul transnistrean și conflictul armat subsecvent, nu au fost declanșate spre a depărta Moldova de unirea cu România, ci pentru a permite Rusiei să mențină o bază strategică în spatele frontului ucrainean, utilizabilă spre a împiedica deplasarea Ucrainei către vest. Pentru Republica Moldova, care este o creație artificială a geo-politicii sovietice, Transnistria este un teritoriu important care altminteri nu a aparținut niciodată Moldovei istorice. Pentru Moldova istorică sau pentru Basarabia, Transnistria este un teritoriu străin care îi împiedică atât reunificarea cu România, cât și europenizarea. Așa cum Rusia nu a putut accepta pierderea Crimeii, care fusese teritoriul său anexat Ucrainei printr-o operațiune de inginerie geo-politică a conducerii sovietice, așa ea nu poate accepta nici pierderea Transnistriei, pe care, de altfel, o are de disputat mai degrabă cu Ucraina decât cu Moldova sau România. Așadar, criza transnistreană a împiedicat unirea Republicii Moldova cu România, dar nu și unirea Basarabiei cu România. Unirea Basarabiei cu România se izbește de alte obstacole, obiective și subiective.

Dacă ar vrea să depășească aceste obstacole, România ar trebui, în primul rând, să aplice în relația cu Basarabia îndemnul lui Gambetta referitor la Alsacia și Lorena, pierdute de Franța în 1870 în urma războiului cu Prusia: „Să ne gândim tot timpul la ea, dar să nu vorbim niciodată de ea!” Vorbăria unionistă nu a făcut decât rău ideii de unire.

În al doilea rând, ar trebui ca vorbelor frumoase să le ia locul faptele concrete. Încă din 1990, în calitate de Vice-prim Ministru însărcinat cu politica de reformă, am creat un sistem de stagiatură deschis cetățenilor moldoveni, pe atunci sovietici, pentru a le permite familiarizarea cu documentele și procedurile administrației române. Tot atunci, la inițiativa grupului care a fondat Școala Națională de Studii Politice și Administrative, grup din care făceam și eu parte, a fost creat un fond de burse pentru tinerii moldoveni chemați astfel să învețe concepția românească asupra organizării și funcționării Statului. Mulți dintre acești tineri pot fi întâlniți astăzi în Guvernul Republicii Moldova sau în corpul funcționarilor publici din Republica Moldova. Deși, între timp, numărul bursei acordate moldovenilor la nivelul întregii țări cred că a crescut, obiectivul lor strategic a fost uitat. În 1997, ca Ministru de Externe, am propus Guvernului să montăm pe cheltuiala noastră o a treia linie de cale ferată care să permită trenurilor cu

ecartament occidental să circule în Republica Moldova fără operațiunile de adaptare prezente. Un lucru simplu, ieftin și eficient. Nu s-a făcut nimic. Tot atunci am propus să racordăm conductele de gaz românești la sistemul de distribuție a gazului moldav. Lucrul s-a realizat parțial abia după șaptesprezece ani, iar asta numai sub presiunea UE, speriată de instrumentalizarea politică de către Rusia a livrărilor de gaz, în condițiile monopolismului ucrainean asupra transportului de gaz rusesc spre Europa. În același an 1997 am discutat cu lideri moldoveni acordarea unui credit românesc pe care Republica Moldova să îl folosească pentru cumpărarea, finalizarea și exploatarea unuia dintre reactoarele centralei nucleare de la Cernavodă. Totodată am propus Guvernului român cumpărarea Moldtelecomului și astfel unificarea sistemului de telecomunicații român și moldav. Nimic nu a ieșit în cele din urmă din aceste proiecte. Iar acestea au fost doar cele pe care eu le-am cunoscut mai bine întrucât le-am susținut personal. Probabil că au mai fost și altele care au avut aceeași soartă, căci rezultate palpabile nu se văd. Este uluitor să constatăm că în timp ce politicienii români vorbesc de unire, investițiile moldave în România sunt net superioare investițiilor românești în Republica Moldova. Acolo active sunt capitalurile rusești. Iată ce avem de făcut.

A.C.C.: *Care este prezentul și viitorul relațiilor româno-moldovene afectate atât de o Uniune europeană tot mai rezervată față de extinderea către est și a creșterii presiunii rusești asupra fostelor membre a URSS?*

A.S.: Republica Moldova a reușit să semneze Acordul de asociere cu UE, document care include și un tratat de liber schimb. Este un pas important spre atingerea idealului reunificării românilor trăitori pe teritoriile istorice românești în cadrul UE. Mai sunt, însă, alți mulți și dificili pași de făcut. Cinstit vorbind, rolul României în această

realizare a fost minor. Fără criza ucraineană și eșecul Summitului Parteneriatului Estic de la Vilnius, probabil că Acordul nu s-ar fi semnat atât de repede.

Pe de altă parte, influența României în cadrul UE rămâne minoră astfel încât transformarea calității de asociat al UE în aceea de membru al UE pentru Moldova rămâne deocamdată fără sprijinul eficient al celui mai interesat actor al acestei cauze. Ceea ce este grav în condițiile în care principalii protagoniști ai UE au decis să oprească extinderea spre est pentru o durată nedefinită.

În acest timp presiunea Rusiei, interesată în obținerea controlului asupra unui spațiu cu valoare strategică unind Dombasul cu Crimeea, gurile Dunării și Transnistria, crește.

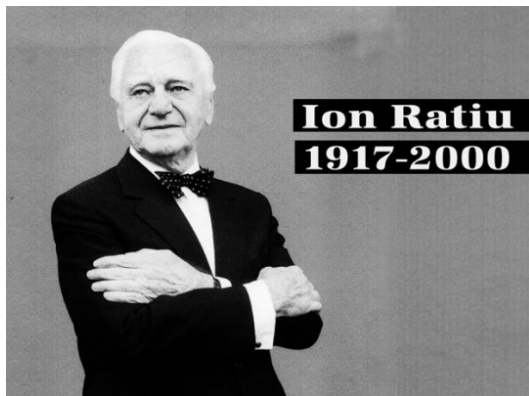
Într-un atare context cetățenii Republicii Moldova trebuie să facă urgent o dublă opțiune: opțiunea între identitatea culturală românească și cea sovietică; opțiunea între europeanizare și transnistrializare. Ambele opțiuni implică abandonarea sau respectiv păstrarea Transnistriei, adică acceptarea sau respingerea autodeterminării Transnistriei.

România nu poate impune vreo opțiune. În schimb poate facilita actul alegerii între variantele alternative. Aceasta se poate face, așa cum arătam anterior, printr-o politică de ordin economic și cultural concretă și eficientă care să îmbine viziunea istorică cu pragmatismul și îndrăzneala cu prudența. Dacă legăturile materiale dintre România și Republica Moldova se vor strânge iar siguranța vieții de zi cu zi a moldovenilor va depinde de integrarea cu România, antiunionismul actual se va stinge. Altminteri toate podurile de

flori, de vorbe și de bune intenții se vor transforma inevitabil în poduri de gheață, de resentimente și de neîncredere. Este din ce în ce mai limpede că libertatea, bunăstarea și demnitatea moldovenilor depinde de integrarea lor europeană, iar integrarea lor europeană trece prin integrarea cu România. Să nu uităm, însă, că pentru integrare, la fel ca în tango sau în dragoste, este totdeauna nevoie de doi.

PARTEA A III-A. DIASPORA POLITICĂ SE ÎNTOARCE. RAȚIU, CÂMPEANU ȘI DRĂGAN

Alexandru Cosmin Codreanu (A.C.C.): *Primul membru al diasporei care a revenit în țară pentru a se implica în viața politică din România a fost Ion Rațiu. Cum era văzut acesta de către echipa politică care a preluat puterea după căderea regimului comunist?*

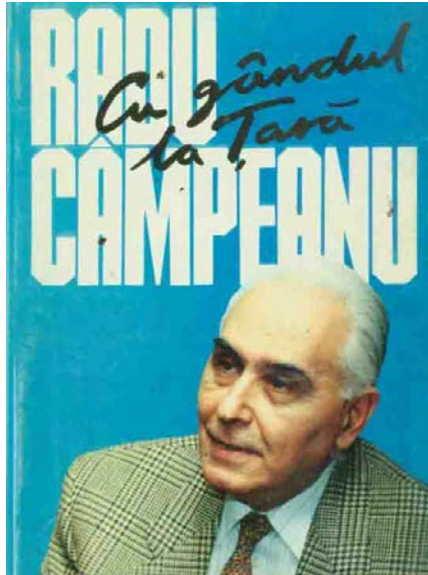

Adrian Severin (A.S.): În general, toți liderii diasporei au fost priviți cu reticență, dacă nu cu ostilitate de către cei care conduceau România imediat după căderea comunismului. Dl. Rațiu era privit cu o iritare specială întrucât cu puțin timp în urmă căzuse în plasa unor cercuri iredentiste maghiare și co-semnase la Budapesta o declarație împotriva regimului comunist care putea fi interpretată, însă, și ca o luare de poziție în favoarea pretențiilor maghiare față de România. În plus, Ion Rațiu era și monarhist. Or, după decenii de educație comunistă, marea majoritate a românilor era receptivă la propaganda

anti-monarhistă, în timp ce conducătorii noi ai țării urmăreau să păstreze puterea pentru ei, nu să o predea regelui. Ulterior lucrurile s-au schimbat întrucât, dintre liderii PNȚCD, dl. Rațiu s-a dovedit a fi cel mai deschis către o colaborare cu Guvernul FSN condus de Petre Roman. În aceste condiții, pentru a lărgi baza politică a guvernării, facilitând astfel ieșirea României din izolarea internațională consecutivă violențelor minerești din iunie 1990, i s-a propus, în 1991, intrarea în Guvern. Inițial dl. Rațiu a acceptat, dar după ce s-a confruntat cu reacția negativă a colegilor săi de partid, a declinat oferta. Am și acum în fața ochilor scrisoarea trimisă de dl. Ion Rațiu lui Petre Roman prin care exprima destul de limpede regretul de a nu se fi putut asocia unei guvernări al cărui program politic îl aprecia (85% fusese redactat de mine) și dezaprobarea sa față de atitudinea partidului său, a cărui decizie înțelegea, totuși, să o respecte. Trebuie adăugat că pe măsură ce Ion Rațiu câștiga încrederea sau măcar simpatia forțelor politice guvernamentale, pierdea sprijinul propriului partid. Lucrurile au mers până acolo încât în 1996, după formarea noii majorități parlamentare compusă din CDR, USD și UDMR, conducerea PNȚCD și Președintele Constantinescu i-au refuzat președinția Camerei Deputaților. În aceste condiții șefia Camerei Deputaților a ajuns aproape cu sila la Președintele PNȚCD Ion Diaconescu, care nu o voia. A trebuit să o accepte numai pentru a bara ascensiunea lui Ion Rațiu care, după decesul lui Corneliu Coposu, era pe cale să devină cel mai popular șef politic țărănist / creștin-democrat.

A.C.C.: *Dl. Radu Câmpeanu este un alt membru marcant al diasporei române care a revenit în țară pentru a se implica în viața politică. Dumnealui a (re)înființat și condus Partidul Național Liberal (PNL) în perioada 1990-1993. Atenția acordată de dl. Câmpeanu în timpul exilului de la Paris deținuților politici din perioada comunistă a atras în jurul dumnealui mai multe victime politice ale comunismului, PNL fiind unul dintre cei*

mai activi avocați ai reformării în profunzime a clasei politice de la București. Cât de bine s-a integrat dl. Câmpeanu în peisajul politic românesc? Care au fost relațiile dumnealui cu dl. Rațiu? Dar cu dl. Coposu, fost deținut politic și membru marcant al PNȚCD?

A.S.: Apariția dlui. Radu Câmpeanu în peisajul politic românesc post-comunist a fost aceea a unui om carismatic, posesor al unei voci frumos modulate și al unui discurs foarte articulat. Impresia pe care a produs-o a fost mai puternică și mai pozitivă decât cea lăsată de liderii țărăniști. Așa se explică de ce la începutul anilor 1990 PNL a fost mai popular decât PNȚCD. Sub conducerea sa probabil că liberalii ar fi obținut un scor mai bun la alegerile din 1990 dacă dl. Câmpeanu nu ar fi făcut greșeala să lanseze un clip electoral sub lozinca „Vin lupii!”. Aceasta era o aluzie la FSN, denunțat ca forță politică cripto-comunistă și neo-comunistă. Prin contrast, lozinca electorală a FSN, respectiv „Un președinte pentru liniștea noastră!”, promitea liniștea de care se pare că ducea lipsă poporul. După violențele revoluției româniei nu prea aveau chef să se lupte cu „lupii”, ei preferând revenirea la liniște. Venit din Franța, dl. Câmpeanu nu reușise să ia pulsul societății românești profunde.

Dânsul credea că aceasta este cuprinsă în întregul ei de spiritul revoluționar decembrist care în realitate caracteriza cu greu vreo două procente din populație, precum și de radicalismul anticomunist al diasporei franceze. S-a înșelat. Ulterior, însă, dl. Câmpeanu s-a dovedit foarte flexibil în relațiile cu Guvernul Roman, cu Președintele Iliescu și cu Președintele Senatului, Alexandru Bârlădeanu. Spirit rațional și pozitiv, Radu Câmpeanu s-a deosebit de astă dată de intransigența morală și fermitatea opoziționistă a lui Corneliu Coposu. Cum de-a lungul primilor șapte ani post-comuniști societatea românească s-a fracturat și radicalizat, refuzul oricărui compromis practicat de dl. Coposu a ajuns a fi mai popular decât adaptarea pragmatică a dlui. Câmpeanu. Așa se face că, până la urmă, în cadrul CDR, vioara întâia a ajuns PNȚCD, și nu PNL, dar și împrejurarea că după guvernarea CDR din anii 1996-2000, PNȚCD practic a dispărut, în timp ce PNL a supraviețuit. Liderii de factura lui Corneliu Coposu au fost autentici și convingători în opoziție, dar prin inadecvare și rigiditate au dezamăgit la guvernare. Pragmaticii, de felul lui Radu Câmpeanu, au coagulat mai puțin electorat în opoziție dar la guvernare, chiar și atunci când nu au excelat, și-au păstrat o simpatie populară minimă.

A.C.C.: *Un exponent controversat al diasporei române a fost dl. Iosif Constantin Drăgan. Conform unui [articol publicat de Ionuț Tene în 2008](#):*

„Unii legionari îl acuză că după așa zisa rebeliune din 1941, Drăgan, care se ocupa de finanțele Gărzii de Fier, ar fi fugit în Italia cu o sumă consistentă. Acolo, sub protecția lui Mussolini a început să facă afaceri cu petrol românesc. A trecut foarte repede din tabăra legionarilor în cea a mareșalului Ion Antonescu și altfel cu inteligența lui afacerile i-au prosperat.

În anii 60, profitând de deschiderea lui Nicolae Ceaușescu spre Occident, I.C. Drăgan s-a împrietenit foarte repede cu dictatorul comunist. L-a abordat pe Ceaușescu și pe filiera culturală protocronistă și pe cea a exaltării trunchiului etnic dacic al romanilor. Ceaușescu, care se și vedea urmașul lui Burebista, a răspuns foarte amabil “avansurilor” lui I.C. Drăgan. Așa Drăgan a dat lovitura. Printr-o firmă italiană a obținut prin 1967 – 1968 dreptul de monopol de a dota cu frigidere și aparate automate de cafea toate cafenelele, restaurantele, cofetăriile și barurile din România comunistă. Aceasta a fost numai una din afacerile prospere ale lui Drăgan în România lui Ceaușescu”.

Despre activitatea dumnealui de după 1989 nu se vorbește mult. Dispunând de o avere considerabilă, dl. Drăgan oferă sprijin financiar pentru lansarea revistei România Mare. L-ați cunoscut, în calitate de Ministru al Reformei, pe domnul Drăgan? Și-a manifestat acesta intenția

de a investi și a se implica în procesul privatizării industriei românești ?

A.S.: Nu cred să îl fi întâlnit pe dl I.C. Drăgan după 1989 și nici nu îmi amintesc de vreo inițiativă a sa cu privire la investiții sau privatizare. În schimb, l-am cunoscut înainte de 1989 și mai exact în 1979 când a organizat la Lugoj un Masterat în domeniului managementului și marketingului cu aplicare în dreptul comerțului internațional. Acest Masterat sau curs post-universitar, cum i se spunea pe atunci, a fost realizat cu concursul Academiei de Studii Economice din București, al Universității din Timișoara și al University Business School din Londra. Am fost unul dintre cursanți și, în această calitate, am fost invitat de dl. Drăgan la reședința sa, la un prânz, împreună cu Sir. Oliver Vessey-Holt, decanul University Business School. Pentru mine a fost un eveniment memorabil și unica șansă de a urma niște cursuri de specializare la ... Londra. Datorită lui I. C. Drăgan pentru o vreme Londra se mutase la Lugoj.

PARTEA A IV-A. „MIRACOLUL ECONOMIC” PROPUȘ DE ANGHEL RUGINĂ

Alexandru Cosmin Codreanu (A.C.C.): *Anul 1990 este momentul când revine în țară dr. Anghel Rugină, un reputat savant în economie de origine română având cetățenie americană. Dumnealui propune în zorii perioadei de tranziție din România un plan de refacere și stabilizare economică care, în viziunea dumnealui ar fi condus la un „miracol economic”. În 1990 este ales membru de onoare al Academiei Române și al Asociației Generale a Economistilor din România.*

„În anii care au urmat, meritele deosebite ale profesorului A. N. Rugină au fost recunoscute și prin acordarea titlului de doctor honoris causa de către mai multe universități din România: Academia de Studii Economice din București, Universitatea din București, Universitatea "Al. I. Cuza" din Iași, Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați, Universitatea "Ovidius" din Constanța, Universitatea de Vest din Timișoara.

De asemenea, Anghel N. Rugină a revenit de mai multe ori la Banca Națională a României, instituția unde și-a început activitatea profesională și care l-a susținut în vederea frecventării studiilor în străinătate. Aici a fost primit de Consiliul de Administrație al BNR și a conferențiat în prezența guvernatorului Mugur Isărescu, care a exprimat public sentimentele de prețuire ale specialiștilor băncii centrale față de personalitatea lui Anghel N. Rugină.” (Sursa: [Ziarul Financiar](#)).

L-ați cunoscut pe dl. A. N. Rugină? În ce consta planul dumnealui? Cum a fost primit planul dlui. Rugină în afara sferei academice, de autoritățile române, în special de Ministerul Reformei? Au fost aplicate, măcar parțial, aceste idei în perioada anilor '90-2000?

Adrian Severin (A.S.): Da, l-am cunoscut pe dl Rugină și, în calitate de Ministru al Reformei, am avut mai multe întâlniri cu domnia sa. Multe dintre ideile exprimate de dânsul erau interesante. Nu toate erau aplicabile, în timp ce altele, poate aplicabile în alte părți, nu erau potrivite contextului românesc. Unele dintre ele erau ușor naive sau vetuste. Spre exemplu ideea evaluării și garantării cursului leului în argint. Dl Rugină a fost primit și ascultat cu simpatie peste tot. Ceea ce în memoriile sale este

prezentat ca un plan de refacere și stabilizare economică nu era decât un set de idei economice care nu acopereau întregul spectru al problematicii schimbării. Memoria nu este istorie. Dincolo de sentimentele de prețuire exprimate public, dl. Mugur Isărescu poate fi citat și cu remarcă potrivit căreia „ideile dlui. Rugină sunt puțin cam ruginite”. Ele nu țineau seama nici de contextul politic. Ca un adevărat profesor dl. Rugină formula propuneri care chiar și atunci când erau corecte nu puteau fi aplicate în ritmul și ordinea planificate din cauză că strada era nervoasă, iar străinătatea ostilă. Repet, însă, că nu puține au fost sugestiile dlui. Rugină care au fost preluate în acțiunea politică. Eram cu toții ahtiați de idei, iar atunci când acestea veneau, le devoram. Nu toate însă puteau zbura. Nu toate purtau fructe. Aceasta în anii 1990. După aceea, au venit alte vremuri, alte etape, alte exigențe și alte idei.

Aș încerca, însă, să fiu ceva mai concret.

1. Astfel dl Rugină recomanda ca Guvernul să nu se grăbească imediat cu împrumuturile mari din străinătate; mai exact să nu apeleze la asemenea împrumuturi înainte de a trece cel puțin un an din perioada de tranziție, când noua ordine începe să se consolideze. Ajutorul de orice fel din afară, spunea dl Rugină, este bine venit și se poate accepta oricând, dar nu sub formă de împrumut. Or, exact asta a și făcut Guvernul Roman. Cu mențiunea că nici nu a putut face altfel. După ce legăturile cu instituțiile finanțatoare internaționale fuseseră rupte pe timpul regimului Ceaușescu, iar datoria externă a României devenise nulă sau neglijabilă, nimeni nu mai voia să împrumute România. Asta în timp ce datoria uriașă a Poloniei se ștergea într-una. Câtă vreme România nu avea credibilitate pe piața financiară externă, pentru simplul motiv că lipsea de acolo, nici investitorii străini nu veneau. De ce ar fi venit, mai ales pe piața unei țări încă membră a CAER și a Pactului de la Varșovia? Or, economia românească era blocată. Ea era supracapitalizată, dar depășită sub aspect tehnologic și lipsită de lichidități. În aceste condiții pe ce alte „ajutoare

externe” ne puteam baza? Creditele nerambursabile din partea UE au venit mult mai târziu, iar și acestea cu foarte multe condiții și cu o uriașă greutate explicată prin reacția negativă față de instabilitatea politică internă marcată de violențele anti-democratice minerești bine cunoscute. Într-un atare context, așteptarea forțată, care a coincis cu recomandarea dlui. Rugină, nu a adus nimic bun. Restructurarea economiei românești, absolut necesară și pe care o recomanda ca prioritate dl. Rugină, nu se putea face prin mijloace administrative sau exclusiv administrative, căci astfel am fi repetat metodele voluntarismului comunist, evident, cu aceleași rezultate. Investițiile străine și privatizarea erau principalele și inevitabilele vehicule ale restructurării economice, dar ele nu veneau fără garanțiile date de FMI și Banca Mondială, fără activarea prezenței românești pe piața financiară externă. Ceea ce am reușit, în cele din urmă, fără a ne îndatora, însă, prea mult. Fapt este că și astăzi datoria publică externă a României este relativ mică, acesta fiind unul dintre atuurile sale în comparație cu ceilalți membri ai UE.

2. Dl. Rugină mai recomanda să nu se facă reforme izolate și la o distanță de timp mare una de alta, pentru că pe această cale, chiar și reforme bune, pot duce la eșecuri când restul economiei naționale se află în dezechilibru. Un punct de vedere absolut corect pe care, ca Ministru al Reformei, l-am împărtășit din plin și am încercat să îl pun în aplicare. Problema a fost suportabilitatea socială. Puteam aborda formula unei reforme-șoc cu condiția să dispunem de resurse financiare spre a asigura o terapie intensivă de recuperare socială. Personal am crezut că pot găsi echilibrul dintre „șoc” și „terapie”, fie el și unul precar. Echipa conservatoare sau, poate, pragmatică, aflată atunci în jurul președintelui Iliescu, a crezut că nu se pot face reforme de sistem simultane fără a provoca agitație socială maximă. După părerea mea agitația socială a timpului – căci atunci toată lumea era permanent în stradă – nu se explică prin reacția de respingere a reformelor, acesta putând fi cel mult pretextul, ci prin fenomenul de decompresie subsecvent decedului a ceea ce s-a numit terorismul de stat. Negarea autoritarismului a coincis inevitabil pentru o vreme cu negarea autorității publice. Dictatorul dispărut a fost înlocuit spontan prin milioane de dictatori. În acest context „reforma calculată” preconizată de dl. Rugină nu avea cum să se aplice la literă. Reformele au fost parțial decalate și asta a fost rău. Plătim și astăzi consecințele jumătăților de măsură de atunci.
3. Dl. Rugină mai recomanda și înghețarea salariilor în economie pe o perioadă de trei ani, în paralel cu măsuri pentru sprijinirea șomerilor. Nimic rău în asta. Întrebarea era cum poți îngheța lucrurile într-un proces al cărui nume era „schimbarea”? Cum puteau fi liberalizate prețurile și înghețate salariile, în condițiile în care inflația, pe care la început am ținut-o destul de bine în mână, avea și virtuți corective iar nu numai caracter structural, iar populația nu mai accepta „hamul” Statului?!
4. Dl. Rugină mai propunea operarea unei distincții între sectoarele economice care trebuie să rămână în proprietatea Statului și cele deschise privatizării. Această idee a fost slujită prin trei documente guvernamentale ale timpului, concepute încă înainte ca dânsul să își fi făcut publice opiniile. Este vorba de Legea nr. 15/1990 privind transformarea întreprinderilor de Stat în regii

autonome și societăți comerciale, documentul de poziție al Consiliului pentru Reformă privind domeniile economice cu valoare strategică care trebuiau să facă obiectul unei dezvoltări prioritare sprijinite de Stat și respectiv Legea privatizării care includea o procedură specială pentru privatizarea pachetului de control al Statului în societățile comerciale cu caracter strategic. Dlui. Rugină i-a venit foarte greu să creadă, la timpul respectiv, că ideile sale fuseseră „anticipate” de Guvernul român. Ceea ce nu aveam în vedere și personal combăteam era utilizarea agenților economici de Stat pentru promovarea politicilor macro-economice ale Statului, respectiv politica salarială, cea a păstrării / creării locurilor de muncă și cea a dezvoltării teritoriale. După un sfert de secol de economie de comandă, era de neconceput ca Statul să continue a se sustrage regulilor pieții atunci când acționa ca agent economic. Statul putea stimula sau frâna anumite procese, ori determina prin politicile sale anumite comportamente ale întreprinzătorilor, dar nu putea folosi pârghii politico-administrative spre a dirija în mod direct activitatea economică. Sectorul de Stat din economie, în concepția noastră, era menit doar să apere interesul național ferind țara de subordonarea lui unor interese străine și de folosirea lui ca pârghie pentru atingerea unor ținte străine interesului național românesc. Asupra acestor din urmă principii părerea dlui Anghel Rugină erau cel puțin neclare, unii dintre noi suspectând că ele rămăseseră foarte mult la stadiul gândirii economice național-țărăniște interbelice.

5. După punerea activității fostelor întreprinderi socialiste de stat pe baze comerciale, dl Rugină preconiza categorisirea lor în: (a) întreprinderi viabile fără a necesita restructurări; (b) întreprinderi viabile care au nevoie de restructurare; (c) întreprinderi neviabile. Criteriul și modalitatea de departajare între aceste categorii ar fi trebuit să rezulte din „calcularea de prețuri reale de echilibru pentru fiecare întreprindere în parte”. Aceasta presupunea, însă, existența unor „prețuri reale” în afara celor stabilite pe piață și ne trimitea la practicile fostului Comitet de Stat pentru Prețuri. Prin legislația „revoluționară” singurele prețuri care implicau intervenția politică a Statului erau cele de monopol. Restul prețurilor ar fi trebuit să fie libere, distincția dintre întreprinderile viabile și cele neviabile trebuind făcută de piață. Apoi, în funcție de aceasta, urma să se intervină cu politici de restructurare sau salvare, după caz, vehiculul preferat al restructurării fiind privatizarea și doar în ultimă instanță subvenția. Nici astăzi nu înțeleg prea bine cum am fi putut avea o reformă pornită simultan în toate domeniile, așa cum corect recomanda profesorul Rugină, în cadrul căreia am fi operat în paralel cu „prețuri calculate” administrativ și „prețuri rezultate” din întâlnirea liberă între cerere și ofertă. După cum nu văd pe ce criterii din afara testului de piață am fi putut determina nevoile de restructurare, precum și de unde am fi putut obține fondurile necesare restructurării dacă nu din împrumuturi, investiții străine și privatizări; preferabile fiind, desigur, cele două din urmă. Atunci, ca și acum, am fost și sunt adeptul intervenției Statului în ajustarea efectelor sociale negative ale acțiunii pieții, dar nu și al intervenției Statului spre a modifica

artificial echilibrele formate pe piață și a silii regulile pieței. Omul poate administra produsele naturii, dar nu poate stăpâni natura. Ori de câte ori a făcut-o, încercând a se juca de-a Dumnezeu, a creat numai dezastre.

6. „Planul Rugină” preconiza privatizarea exclusivă a întreprinderilor neviabile, neviabilitatea acestora stabilindu-se prin calcule efectuate în afara pieții. Ceva ca în genul calculelor pe care le face astăzi DNA spre a stabili dacă prețurile de privatizare au fost „corecte” sau nu. Problema este că, pe de o parte, era greu să se afle care sunt întreprinderile neviabile în afara expunerii lor la testul pieței, iar pe de altă parte, nimeni nu era interesat să cumpere întreprinderi neviabile. La aceasta se adăuga și faptul că existau întreprinderi viabile insuficient de bine gestionate de Stat, precum și întreprinderi viabile pe care Statul nu mai avea de ce să le gestioneze direct. Ceea ce noi am preferat atunci a fost să promovăm ideea unor contracte de privatizare în care nu prețul în bani era elementul principal, ci investițiile sociale și dezvoltarea economică ulterioară. Privatizarea trebuia să fie un vehicul al restructurării, cum am mai spus, dar și un instrument al dezvoltării economice directe și al protecției sociale directe și indirecte. Că lucrurile nu au mers așa nu este un viciu de concepție, ci unul de executare. Aceasta este, însă, o altă poveste. În rest, ideea dlui Anghel Rugină privind asigurarea unei concurențe echitabile, în condițiile egalității de tratament și de șanse, între întreprinderile de Stat și cele private, a fost acceptată din start, ea fiind, de altfel, unul dintre principiile de bază al proiectului românesc de reformă.
7. În fine, profesorul Rugină era adeptul sistemului electoral cu vot majoritar în circumscripții uninominale. Acest sistem are, fără îndoială, virtuțile lui. În condițiile concrete ale României, consecințele lui s-au dovedit, însă, dezastruoase atunci când el a fost adoptat cu zece ani mai târziu. Faptul scutește de orice comentarii. El demonstrează că nu este suficient să ai idei bune, ci și idei adaptate la mediul concret în care se aplică.

Am dorit să mă refer mai pe larg la „miraculosul Plan Rugină” pentru a arăta că adevărul este undeva pe la mijloc, că nu există soluții miraculoase și că nu toate ideile născute în afara României zboară, mai ales în România. Profesorul Rugină a fost bine primit și atent ascultat. Unele din ideile sale au fost aplicate. Altele nu. Unele s-au dovedit inadecvate. Altele mai așteaptă proba adevărului.

PARTEA A V-A. ROLUL JUCAT DE MAE PENTRU REDOBANDIREA CETĂȚENIEI ROMÂNE DE CĂTRE MIHAI DE ROMÂNIA

Alexandru Cosmin Codreanu (A.C.C.): *Așa cum arătam la început, ați fost Ministru al Afacerilor Externe în perioada 1996-1997. În anul 1997 Regele Mihai și-a redobândit cu greu cetățenia română. Care au fost interacțiunile între Casa Regală a României și Ministerul Afacerilor Externe al României în acea perioadă?*

Adrian Severin (A.S.): După alegerile din 1996, Președinte al României a devenit dl. Emil Constantinescu, iar eu am devenit Vice-prim ministru și Ministru al Afacerilor Externe în guvernul de coaliție CDR-USD-UDMR condus de dl. Victor Ciorbea. Atunci, împreună cu șeful Statului, am lucrat la aplicarea proiectului unei mari și complexe reconcilieri. Atunci, ca și acum, dar din alte motive, România era dezbinată înăuntru și izolată în afară, motiv pentru care nevoia reconcilierii era la ordinea zilei. Era vorba

despre reconcilierea națională între românii din țară și cei din diasporă, dar și între membrii fostului partid comunist care nu comiseseră violări ale drepturilor omului și victimele vechiului regim; reconcilierea confesională între ortodocși și catolici (în special greco-catolici); reconcilierea istorică între republicani și monarhiști, implicând revenirea în țară a Regelui Mihai și a familiei sale, precum și oferirea unui statut oficial Familiei regale; reconcilierea inter-etnică, în special cea româno-maghiară după violențele din 1990 de la Târgu Mureș și nu numai; reconcilierea geo-politică, în special dintre România și Ungaria. Aproape toate aceste demersuri aveau și o componentă de politică externă sau erau relevante pe planul politicii externe.

Ironia sorții a făcut ca tocmai partidele monarhiste sau simpatizanții regelui care înainte de alegeri promisese marea cu sarea și care în 1996 intraseră în Guvern, să arate cea mai mare reticentă față de revenirea Regelui în țară. Motivul era că țara ar fi fost nepregătită și că reacția populară față de Rege ar fi putut fi foarte negativă, mergând până la violențe. De aceea intrasem pe făgașul unei politici de așteptare; politică pe care eu unul nu o împărtășeam. În aceste condiții, împreună cu Ministrul Justiției, dl. Valeriu Stoica, am redactat o Hotărâre de Guvern prin care în puține cuvinte se decidea restituirea cetățeniei române Regelui și familiei sale, ceea ce implica și dreptul revenirii în țară. După care urma să i se restituie anumite proprietăți în așa fel încât șederea sa în România să fie nu numai legală ci și posibilă în termeni practici.

Acest pas nu rezolva însă problema, căci aveam să ne izbim de unele obstacole tehnice aparent insurmontabile. Principalul obstacol se referea la împrejurarea că pentru restabilirea cetățeniei în concret și eliberarea pașaportului sau a altor documente de identitate care să o ateste, era nevoie, potrivit procedurilor în vigoare, la respectarea cărora birocrății români insistau, de o cerere scrisă a celui care urma să reprimească cetățenia. Or, Casa Regală nu accepta sub nici un cuvânt ca Regele să apară în postura de solicitant; mai ales de solicitant al cetățeniei care din punctul său de vedere îi fusese retrasă abuziv și trebuia să îi fie restituită automat. Spre a ieși din impas l-am instruit pe ambasadorul României în Elveția să se ducă la Versoix, să îl vadă pe Rege, să îi aducă la cunoștință că Guvernul român a hotărât restabilirea cetățeniei sale române și implicit recunoașterea dreptului său de a reveni în țară, după care să îl întrebe dacă dorește obținerea pașaportului, urmând a consemna răspunsul în scris într-o notă de convorbire pe care să mi-o remită urgent. Am dat acestui document scris care consemna dorința fostului monarh valoarea cererii care ne lipsea, legea neprecizând că respectiva cerere trebuia scrisă chiar de petent.

Acest obstacol odată depășit, urma să rezolvăm problema numelui de trecut în pașaport. Unii voiau să scriem Mihai de Hohenzollern-Sigmaringen, ceea ce făcea trimitere la familia sa originară din Germania. Acestei formule i se opuneau, pe bună dreptate, cei care observau că familia regală era română, iar nu germană și mai cu seamă că ea renunțase la toate legăturile sale germane, inclusiv cele de familie, atunci

când România a intrat în primul război mondial împotriva Imperiului german. De aceea se susținea că în pașaport trebuia înscris numele Mihai de România. Acestei formule i se opuneau republicanii care socoteau că Regelui i se restituia doar cetățenia, iar nu și drepturile monarhice la care făceau referire cuvintele „de România”. Culmea este că și unii monarhiști împărtășeau această idee de teama de a nu forța lucrurile și a nu trezi reacții populare adverse. Drept pentru care am procedat de manieră solomonică și am cerut Direcției consulare să îmi precizeze care sunt documentele pe baza cărora se eliberează pașapoartele în mod obișnuit. Am constatat cu acest prilej că documentul de bază era certificatul de naștere. Am dispus atunci ca în pașaport să fie trecut exact numele din certificatul de naștere al Regelui, oricare ar fi el. Noi nu aveam, însă, certificatul de naștere al Regelui. Și nici nu aveam de unde îl lua, iar să îl cerem Casei Regale era exclus. Aceasta refuzase orice comunicare documentară pe tema cetățeniei și pașaportului. Ieșirea din impas a fost permisă de observația că un asemenea certificat trebuie să fi fost emis la timpul respectiv pe baza certificatului de botez. Cum Regele fusese botezat, cel mai probabil, la Patriarhie, am cerut colaboratorilor mei să dea fuga în Dealul Patriarhiei și să aducă o copie a certificatului de botez. Ceea ce au și făcut. În certificatul de botez figura, însă, doar „numele de botez”, respectiv Mihai, fără vreun nume de familie. În atare condiții am dispus ca Mihai să fie trecut în pașaport atât ca prenume cât și ca nume. Această criză era astfel rezolvată. Puteam trece, deci, la gestionarea celei următoare.

Ce fel de pașaport ar fi urmat să eliberăm? Unul obișnuit sau unul diplomatic? Monarhiștii voiau un pașaport diplomatic așa cum se cuvenea unui șef de Stat, fie el și fost monarh. Republicanii spuneau că nu se poate elibera decât un pașaport obișnuit întrucât actul abdicării și al abolirii monarhiei nu fusese anulat astfel încât Regele Mihai nu se putea bucura de drepturi cuvenite doar demnitarilor români în funcție. Ca ministru de externe eu eram cel care avea puterea de a aproba eliberarea pașapoartelor diplomatice, dar chiar și așa, nu puteam ignora legea și nici presiunile politice. Am stabilit, deci, de astă dată în înțelegere cu Casa Regală, că, la sosirea în țară, Regele va primi din partea șefului meu de protocol un pașaport obișnuit după care era imediat invitat să facă o vizită la Ministerul Afacerilor Externe spre a i se prezenta corpul diplomatic român. Cu acest prilej urma să îl rog să primească funcția de ambasador onorific al statului român și să îi înmânez pașaportul diplomatic la care o asemenea demnitate îl îndreptățește. Dincolo de problema felului pașaportului, pe o atare cale rezolvam implicit și o altă problemă spinoasă și anume aceea a recunoașterii Constituției republicane de către fostul monarh.

Regele nu se gândea în nici un caz la restaurarea monarhiei printr-un fel de restitutio in integrum automat dar nici nu putea accepta în mod formal organizarea republicană a Statului, validând astfel de bună voie actul de abdicare din 1947 infectat de viciul violenței. Acceptând, însă, o misiune în numele Republicii, Regele se integra în ordinea republicană și implicit recunoștea organizarea constituțională republicană a statului. Astfel împăcam contrariile, și realizând „cvadratura cercului” mulțumeam pe toată lumea.

Când, în fine, credeam că totul merge bine, a apărut un incident provocat de astă dată nu de Curtea Regală, ci de „Curtea Prezidențială”. Pe când Regele ateriza la Otopeni, cineva de la Cotroceni s-a gândit că nu era bine ca primul drum al fostului monarh să fie la Ministerul Afacerilor Externe. Fără a se observa că sediul diplomației române era un popas mai potrivit pentru Rege, căci diplomația sintetizează națiunea și interesul național în expresia sa cea mai profundă fără a ține seama de forma republicană sau monarhică a Statului, administrația prezidențială a insistat ca prima întâlnire a Regelui cu un demnitar român, după revenirea în țară, să aibă loc cu șeful Statului republican prin natura sa însăși opus ideii monarhice. Drept

pentru care de la aeroport Regele s-a dus direct la fostul palat regal, devenit prezidențial, de la Cotroceni. Întâlnirea pur și simplu protocolară de acolo nu putea suplini, însă, procedura pregătită la MAE și nu putea integra Casa Regală în ordinea României republicane. Furios pe această schimbare de program, justificată de orgolii, iar nu de rațiunea de Stat, schimbare de care nici administrația prezidențială, nici Casa Regală nu se obosiseră să mă prevină, am comunicat că oferta funcției de ambasador onorific cade și odată cu aceasta pașaportul diplomatic rămâne la mine.

Această nouă criză s-a rezolvat, de astă dată, pe baza unei propuneri avansate de Casa Regală. S-a convenit ca imediat după întâlnirea protocolară de la Cotroceni, Regele să îmi ofere un prânz la Palatul Elisabeta, eveniment în cursul căruia urma să rezolvăm problemele constituționale de care era legată și eliberarea pașaportului diplomatic. Acceptarea de către Rege a demnității de ambasador onorific al Statului român, dincolo de soluția de ordin constituțional excelentă pe care a oferit-o, a ridicat semnificativ impactul demersurilor noastre diplomatice, concentrate în acel moment asupra admiterii României în NATO și UE. Regele și casa regală au desfășurat după aceea o activitate diplomatică de excepție în favoarea României iar prestigiul României, inclusiv al diplomației române, în lume a crescut enorm ca urmare a acestui act de reconciliere istorică românească.

Peste numai câteva luni de la evenimentele descrise, aveam să demisionez din funcția de Ministru de Externe ca urmare a abandonării mele de către liderii politici ai țării din momentul respectiv în lupta mea împotriva ingerințelor străine în politica noastră internă și mai ales în propulsarea agenților unor interese străine la conducerea Statului român. Atunci, cu puțin înainte de Crăciunul anului 1997, Familia regală ne-a invitat pe mine și pe soția mea la o cină. În toastul ținut cu acest prilej, Regina Ana a spus că invitația mi-a fost adresată în semn de recunoștință pentru contribuția la revenirea în țară a Regelui Mihai și totodată ca semn de solidaritate cu un demnitar român trădat de politicienii propriei sale țări, din partea unui Rege care la rândul său a fost silit să bea cupa trădării. A fost un gest emoționant. La fel de emoționant, dar în sens cu totul opus, ca gestul neinvitării mele la ceremoniile din 2014 prin care Casa Regală a aniversat revenirea Regelui Mihai în țară. Între timp, este drept, eu făcusem obiectul unei asasinat politic facilitat de trădarea aproape întregii clase politice românești. În plin efort de căpătare a bunăvoinței actualilor pigmei corupți cocoțați în fruntea României, Casa Regală a apreciat că ar fi prea riscant să se afișeze cu o personalitate controversată, chiar dacă fără acea personalitate ceremoniile aniversare ar fi rămas fără rațiunea de a avea loc. Ce să facem? Nici regalitatea nu mai este ceea ce a fost!

PARTEA A VI-A. ROMÂNIA ȘI DIASPORA SA ASTĂZI

Alexandru Cosmin Codreanu (A.C.C.): *La prima noastră întâlnire ați apucat să îmi spuneți de o seară de poveste când ați avut ocazia să stați de vorbă cu Patriarhul Teoctist și dl. Nicolae Stănișoară, fostul director al Europei Libere, despre „diaspora pierdută” și frustrările acesteia. V-am ruga să împărtășiți și cititorilor noștri această experiență. Ce este „diaspora pierdută”?*

Adrian Severin (A.S.): Într-adevăr, am avut privilegiul de a fi invitat la o cină de către Vrednicul de pomenire Patriarh Teoctist, la care a participat și fostul director al secției române al Radioului Europa Liberă, dl. Nicolae Stănișoară. Am fost doar noi trei și am discutat vreme de câteva ore pe marginea a diferite subiecte, printre care și acela al diasporei. S-a vorbit atunci, într-adevăr, despre „diaspora pierdută”. Adică despre acea diasporă înecată în frustrări care a ajuns să își urască țara de origine spre a scăpa de povara eșecului identitar. Nu este vorba despre eșecuri profesionale sau materiale, ci de eșecul proiectului legat de construcția identității de român emigrant. În acest context, dl. Stănișoară și-a expus convingător tezele privind cele trei frustrări ale emigrației românești. Astfel emigranții români au crezut că: i. părăsind România comunistă vor fi primiți cu brațele deschise în străinătate; ii. denunțând România comunistă în străinătate vor doborî comunismul; iii. revenind în țară

după prăbușirea comunismului vor fi primiți ca salvatori ai neamului. Or, nici una din aceste ipoteze nu s-a verificat. Străinătatea nu i-a primit ca pe niște eroi-martiri. Comunismul a căzut din alte cauze. Compatrioții nu i-au primit cu brațele deschise ci dimpotrivă, cu răceală și suspiciune. De aici frustrarea, de aici răutatea, de aici autismul, de aici criticismul, de aici nihilismul, de aici negativismul. Această „diasporă pierdută” denigrează România în loc nu să o laude, ci să o explice. Totodată atunci când votează sau intervine în alt fel în politica românească, susține tezele și soluțiile cele mai radicale, neținând seama de efectele lor toxice care urmează a fi resimțite de românii trăitori în țară. Această diasporă trebuie recuperată cumva. Ea trebuie reintegrată în universul românismului mondial. Cum anume? Aceasta comportă o discuție mai lungă.

A.C.C.: Din istoricul [Departamentului Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindenii](#) aflăm câteva dintre încercările post-decembriste ale Statului român de a gestiona situația românilor din afara țării:

„Consiliul pentru Problemele Românilor de Pretutindenii a fost înființat în anul 1995 în cadrul aparatului de lucru al primului-ministru și a reprezentat prima structură pentru sprijinirea comunităților românești din afara granițelor țării. În 1998, a fost creat Subsecretariatul de Stat pentru Românii de Pretutindenii, iar în 1999, acesta a fost transformat în Departamentul pentru Relațiile cu Românii de peste Hotare. În ianuarie 2001, Departamentul fost redenumit – Departamentul pentru Românii de Pretutindenii (DRP) – și a intrat în componența Ministerului Informațiilor Publice. În 2003, DRP a fost transferat în subordinea Secretariatului General al Guvernului, iar în martie 2004, în subordinea Cancelariei primului-ministru. Din martie 2005, Ministerul Afacerilor Externe a preluat activitatea și fondurile DRP și a elaborat și aplicat politica statului român în domeniul relațiilor cu comunitățile românești din afara granițelor prin Departamentul pentru Relațiile cu Românii de Pretutindenii (DRRP). Începând cu data de 29 decembrie 2009, conform OUG nr.115/2009 privind stabilirea unor măsuri de reorganizare în cadrul administrației publice centrale, Departamentul pentru Românii de Pretutindenii s-a înființat ca structură cu personalitate juridică în cadrul aparatului de lucru al Guvernului, în coordonarea primului-ministru”.

Când și cum a început Statul român post-decembrist să se preocupe în mod oficial de diasporă? Care a fost dinamica acestui proces din 1989 până în 2005? Ați fost cumva implicat în activități care vizau diaspora? Dacă da, în ce a constat implicarea dumneavoastră?

A.S.: Problema diasporei a preocupat mereu Statul român. Motivele și formele au fost diferite, dar preocuparea constantă. Faptul că în mod tradițional Statul român este un Stat de imigrație, și nu de emigrație, a descurajat dezvoltarea unei asemenea preocupări. Diaspora română este în general relativ mică în societățile gazdă și de aceea nu are un impact prea mare asupra politicii statelor de rezidență. În plus, ea este și foarte dezbinată, ceea ce îi reduce încă și mai mult influența. Înainte de 1990, diaspora română a fost privită de Statul comunist ca o forță dușmănoasă. Tratată astfel ea a ajuns să se și comporte cu neîncredere și ostilitate față de Statul român. Transformarea diasporei române și a percepției asupra acesteia din inamic în aliat și dintr-un factor exogen într-un factor endogen al politicii românești, nu au fost ușoare și au necesitat timp. Interesul statului român pentru diasporă a crescut după 1990 și pentru că numărul emigranților români a crescut. Economii realizate de această parte a diasporei și trimise în țară au avut un efect deosebit de pozitiv asupra produsului intern brut. De asemenea, votul membrilor diasporei care au și cetățenia română a înclinat de multe ori decisiv balanța alegerilor din România. Așa se explică atenția tot mai mare arătată de Statul român problemelor diasporei. Ea s-a concretizat inclusiv în crearea unei structuri instituționale în anul 1998, structură reformată apoi în mai multe – prea multe – rânduri. Eu unul cred că relația cu diaspora este importantă. Scopul acestei relații trebuie să fie acela al creării unei structuri naționale transfrontaliere care să îi integreze pe românii de pretutindeni pe de o parte, în efortul de a da expresie unei națiuni culturale române neîngrădite de frontiere politice, iar pe de altă parte, în construcția și reprezentarea națiunii civice române, a Statului român, de o manieră aptă a-i asigura performanța și influența în competiția și în ordinea globală. În sensul acesta am încercat să mă implic în activitățile legate de diasporă ori de câte ori am avut ocazia. O atare abordare presupune asigurarea, inclusiv în cooperare cu statele de rezidență, a condițiilor pentru păstrarea identității culturale a românilor din diasporă. În același timp ea cere o comunicare instituționalizată necesară spre a-i include în dezbateră publică din România, în spațiul public românesc. România trebuie să fie în egală măsură un garant al loialității românilor din diasporă față de țara în care au ales să se stabilească și un garant al drepturilor lor universale în raport cu acele țări și cu restul lumii. Astfel ei nu se vor simți dezrădăcinați, ci dublu protejați și, fără a intra în conflict de loialități, dublu responsabili și dublu implicați. Din păcate, în România lipsește atât o viziune coerentă a relațiilor cu diaspora cât și un spațiu public în care aceasta să fie cu adevărat inclusă. În consecință, diaspora este doar instrumentalizată politic în lumina unor agende pur interne ținând de lupta pentru putere iar nu de interesele naționale. Faptul a devenit evident în ultimii zece ani și el a condus la creșterea faliei dintre românii din țară și cei din străinătate.

A.C.C.: *Din 2005 ați fost unul dintre europarlamentarii activi de la Bruxelles. V-ați putut face o părere vis-a-vis de modul în care PE trata și tratează subiectul migrației interne în cadrul UE?*

A.S.: UE tratează în general greșit problema migrației. Politica sa în acest domeniu îmbină populismul cu ineficiența, birocratismul cu miopia. Deși având probleme demografice grave decurgând din scăderea populației în general și a celei active în special, deși are o lipsă mare de forță de muncă în anumite sectoare, Europa discută mai mult de închiderea frontierelor decât de încurajarea imigrației și integrarea socială a imigranților. În același timp, în loc să se apere împotriva fluxurilor migratorii nedorite prin politici de tip soft, adică promovând în țările de origine ale imigranților politici care să le motiveze acestora

rămânerea acasă, UE preferă să pună accentul pe politici represive de securitate de tip hard. De aici eșecul pe toate fronturile.

Dacă vorbim, însă, de „migrația internă în UE”, conceptul însuși este total greșit sau cel puțin înșelător. În interiorul UE se aplică principiul libertății de circulație a persoanelor și atâta timp cât persoanele la care respectivul principiu se referă sunt cetățeni europeni, ideea migrației este exclusă. Aceasta este și poziția majorității membrilor PE; sau măcar poziția oficial exprimată.

Lucrurile stau altfel la nivelul unora dintre statele membre. Astfel, Marea Britanie vorbește despre „invazia” emigranților din noile state membre, mai ales din România și Bulgaria. Aceștia sunt acuzați că ar veni în Marea Britanie doar spre a intra în șomaj și a beneficia de protecția socială asigurată cetățenilor britanici. Prin urmare, se preconizează măsuri pentru stoparea unor asemenea evoluții, în ciuda faptului că statisticile nu confirmă realitatea lor. În Franța sau în Germania problema este aceea a „dumping-ului social” constând în faptul că persoanele venite din noile state membre ar „sparge” piața muncii, acceptând să lucreze în condiții mai rele decât cele negociate de cetățenii naționali. Prin urmare este acuzată creșterea concurenței neloiale pe piața muncii. Povestea „instalatorului polonez” care îi gonea de pe piață pe instalatorii locali prin prestații la prețuri „promoționale” este bine cunoscută. Această abordare xenofobă este cu mult mai populară decât ideea „coeziunii sociale” la nivel european, proclamată în tratate, și care nu poate fi susținută fără acceptarea unui anume „dumping” social sau, mai exact, a unor discriminări pozitive în ceea ce privește flexibilitatea comparativă a piețelor muncii. „Renaționalizarea” UE sub impactul crizei economice globale are un impact negativ asupra liberei circulații. Aceasta este o dezvoltare contraproductivă și periculoasă.

O problemă specială o constituie cea a romilor. În lipsa unor politici eficiente de integrare socială și de conviețuire multiculturală la nivel european, statele membre occidentale ale UE ar dori să rezolve problema prin ghettoizarea romilor în statele noilor membri din est și cu precădere în România. Astfel de tendințe s-au manifestat în anii din urmă în Italia, Franța, Olanda etc. Întrucât sunt marginalizați sau excluși – iar asta nu de curând, ci de secole – romii răspund prin sfidarea Statului de drept. Pornind de aici noile state membre sunt făcute responsabile pentru creșterea criminalității în cadrul UE. Evident, și această abordare este populistă și nocivă. Problema romilor nu poate fi rezolvată decât la nivel european, iar aceasta presupune recunoașterea comunității romilor ca o comunitate etno-culturală eminentamente europeană, atâta timp cât în UE nu există nici un stat-națiune rom. Nu concentrarea romilor în state cu probleme economico-sociale și capacitate administrativă redusă poate răspunde acestei sfidări, căci este mai greu să integrezi și să disciplinezi comunități mari. Dimpotrivă, dispersarea voluntară a romilor în comunități mici trăitoare pe întregul teritoriu al UE poate face mai lesnicioasă aplicarea unor programe sociale coerente, concepute unitar la nivel continental și finanțate din fonduri comunitare europene.

În oglindă, se pune problema deplasării talentelor superior educate din estul UE, unde ele sunt indispensabile, către vestul UE, unde ele sunt, desigur, utile dar nu mai mult decât atât. Acesta este efectul discrepanțelor dintre statele membre ale UE în ceea ce privește nivelul dezvoltării economice și politicile sociale. Un asemenea fenomen, care pe termen lung dezechilibrează UE lăsând estul fără viitor, nu emoționează, însă, statele membre dezvoltate din vest și din nord, care nu doar că nu îl combat, ci îl încurajează. Este în interesul UE în ansamblul său, dacă nu dorește să își creeze dificultăți imense pe termen mediu, acela de a combate „migrația creierelor” și a face ca fondul de inteligență superioară

europeană să servească tuturor. Aceasta depinde, printre altele, de succesul politicilor de coeziune economică, socială și teritorială, precum și de federalizarea politicilor fiscale și de asistență socială.

Iată câteva dintre ideile susținute de mine în PE. Deși acolo numărul celor care le împărtășesc este mai mare decât în Consiliul European, masa critică nu este creată încă. Sunt necesare eforturi mari, susținute cu energie, competență și putere de convingere. Din păcate influența României este mică în UE, iar reprezentanții săi politici sunt tot mai incoerenți și mai selecționați prin metode nepotiste și favoritiste. De aceea nu avem motive pentru a spera că românii vor juca un rol semnificativ pe o atare linie în viitorul apropiat. Iar asta este regretabil. Regretabil și foarte periculos.

Interviu realizat de Alexandru Cosmin Codreanu cu dl. Adrian Severin în data de 3 noiembrie 2014

Puteți citi online prima parte a acestui amplu interviu, dedicată relațiilor dintre România și diaspora sa în perioada comunistă și la începutul anilor '90, [aici](#).

Puteți citi online a doua parte a acestui amplu interviu, dedicată relațiilor dintre România și Basarabia după pactul Ribbentrop-Molotov, [aici](#).

Puteți citi online a treia parte a acestui amplu interviu, dedicată lui diasporei politice care a revenit formate din Rațiu, Câmpeanu și Drăgan, [aici](#).

Puteți citi online a patra parte a acestui amplu interviu, dedicată „miracolului economic” propus de Anghel Rugină, [aici](#).

Puteți citi online a cincea parte a acestui amplu interviu, dedicată rolului jucat de MAE pentru redobândirea cetățeniei române de către Mihai de România, [aici](#).

Puteți citi online a șasea parte a acestui amplu interviu, dedicată României și diasporei sale astăzi, [aici](#).